

4.

SCHELDEGEHEIMEN.

II.

Wytsvliet.

Neen, het is geen drukfout. In de voorgaande studie handelden we over het geheim van *Wytvliet*. Boven deze tweede zetten we *WytSvliet*.

Wytvliet zou in 1288, bij dijkbreuk en watersnood, verzwolgen zijn in de Schelde. De rivier wijzigde haar koers bij die inzwelging. Het dorp zou gelegen hebben tussen de — latere — forten van St-Marie en van St-Philips, en tot Vlaanderen hebben behoord.

Wij ontmoeten de naam Wytvliet in polderarchiefstukken van de XVII^{de} eeuw. Maar heeft iemand deze naam reeds gevonden in acten van vóór het jaar 1515? Met deze vraag eindigden we voorgaand artikel.

Immers, het zou heel goed kunnen dat er nooit een dorp van die naam geweest is en dat de heel verdrinkingsgeschiedenis naar het rijk van de legenden is te bannen!

Ziehier waarom :

In de registers van het leenhof van Brabant, bewaard in het Rijksarchief te Brussel, in het 19de register, op folio 55, staat een acte ingeschreven waarbij aartshertog Karel — de latere Keizer Karel — in October 1515 eeuwigdurende afstand doet, ten voordele van Joannes Wyts, als beloning voor bewezen diensten, van twee schorren, met het aanspoelingsrecht, gelegen buitendijks te Oosterweel en Wilmarsdonk, om deze te leen te houden onder de naam Wytsvliet. Hij zou daarbij het recht hebben deze te bedijken. Men zie de ontleding der acte bij Galesloot, *Inventaire des archives de la cour féodale de Brabant*, I, blz. 20.

Wie is die Joannes Wyts? Waarschijnlijk is het de griffier der proostdij van St-Donaas te Brugge, de oudere broeder van de bekende humanist Gillis Wyts (*Biographie nationale*).

De hertogelijke domeinen is het blijkbaar, bij deze gift en beloning, om de indijking van de kostbare gronden te doen. Was die Wyts ook dijkbouwer? Uit deze acte kunnen we in ieder geval afleiden dat de oudste inpolderingsdijk na 1515 is gebouwd geworden.

Maar het doet zonderling aan, dat de leenbrief een nieuwe naam schept. En waarom heet die plaats een « vliet »?

Het is de enige plaats in ons archiefwezen, waar we de schrijfwijze met de letter S vonden.

Waar echter niet aan te twifelen valt, is dat er vanaf 1515 een feodaal leen bij de Schelde, buitendijks, gelegen is, dat — officieel — Wytsvliet genoemd wordt.

In de priorij van O. L. Vrouw te Korsendonk is nu omstreeks 1550 een broeder geprofest, die *Jacob van Wytvliet* heet. Hij is rector geworden van O. L. Vrouw ten Elzen te Sichem, werd prior gekozen te Korsendonk in 1561 (tot 1563) en andermaal in 1572. Hij overlijdt in 1587. Hij was het die te Antwerpen het Falconklooster herstelde in 1585. Het was een groot man. Is hij een afstammeling van Jan Wyts, heer van Wytvliet?

De naam Wyts is echter niet uigestorven. In 1618 wordt burgemeester van Antwerpen, ridder Hendrik van den Werve, die gehuwd is met *Cecilia Wyts*. En deze Cecilia Wyts zullen we aanspraak zien maken op Wytvliet.

Inderdaad. Onze Noorderpolders hebben troebele tijden beleefd in deze XVIIe eeuw. Van af 1632 tot bij het voltrekken van de Wilmarsdonkse dijk in 1649 en volgende jaren heersen de Scheldewaters bij hoge tijd over gans het « Waterland » en zijn « heerlijkheden ». En er is meer dan een eigendomsbetwisting uit opgerezen. Zo zal, op 2 December 1642, Cecilia Wyts, weduwe van burgemeester van den Werve, samen met haar zuster Catharina Wyts, de heerlijkheid van Wytvliet gerechtelijk opeisen tegenover de pretentiën van *Louis de Landas*, ridder, heer van Chin, Rammeignies en Opbrakel. Landas blijft evenwel in het bezit van Wytvliet. Immers, zijn kinderen gaan op 11 Juli 1647 voor schepenen van Antwerpen een lening aan, tot een beloop van 240 gdn. jaarrente, waarvoor ze te pand stellen « de helft van de *landen, weiden* en *schorren* (let op die reeks), genaamd het leen van Wytvliet, gehouden van het leenhof van Brabant, groot in zijn geheel 165 bunderen, gelegen buitendijks te Oosterweel, Oorden en Wilmarsdonk ».

Om deze verpanding te mogen doen, hadden de kinderen de Landas zich moeten richten tot de Raad van Brabant. Op 17 November 1646 had deze de toelating gegeven het leen van Wytvliet te verkopen, of het te belasten met een kapitaal van 5 tot 600 gdn., om de schuldeisers en renteheffers van het sterfhuis Louis de Landas te voldoen.

Blijkbaar beantwoordt de rente van 240 gdn. aan deze toelating.

De kinderen de Landas konden dit geld geleend krijgen van Geeraard Bouwens, koopman te Antwerpen, die kort daarna, begin November 1647, overleed. De inventaris van het sterfhuis werd opgemaakt door notaris van den Berghe, en deze acteerde de schuldbrief.

De erven Bouwens hebben echter op de hun verschuldigde rente zo lang moeten wachten, dat ze de hand sloegen op het pand. Ingevolge hun rechterlijke actie verkoopt koning Philips IV, op 12 Maart 1659, het ganse leen van Wytvliet, « met hoog-, middelbaar en laag gerecht ».

Het goed ging zijn 6000 gdn. — d.i. de leensom — plus 1000 verdieren, en werd eerst toegewezen aan Daniel Fourment, de broeder van Rubens' weduwe.

Maar er rezen moeilijkheden op en de verkoop had geen gevolg. Wytvliet bleef in het bezit der familie Bouwens. De laatste mannelijke afstammeling Jan Jozef Bouwens, gehuwd met Susanna Theresia Goubau, liet zijn heerlijkheid van Wytvliet na aan zijn dochter Carolina Maria Agnes Bouwens. Carolina (1710-1782) werd de tweede vrouw van de bekende bankier James Dormer (1708-1758). Toen, op 15 Maart 1753, Jan Jozef Bouwens, ridder van het H. Rijk, heer van Wytvliet, Bruggen en Rivieren, overleed, werd het leen van Wytvliet verheven door James Dormer.

En dezès dochter Maria Elisabeth Joanna Theresia Victoria Dormer huwde, op 14 Februari 1764, Gillis de Broeckhoven, graaf van Bergeik. De heerlijkheid van Wytvliet werd haar afgestaan. Zij zou de laatste « vrouwe van Wytvliet » zijn. Zij overleed te Mechelen in 1799, hij eveneens te Mechelen, in 1807.

Onder deze achtereenvolgende heren en vrouwen van de slijkerige heerlijkheid die in 1515 geschapen werd, is er heel wat gebeurd om die 165 bunderen te rijpen, te bedijken, te doen renderen. De grotere, Zuidelijke, helft werd een besloten polder en gold weldra als de vruchtbaarste van alle. In 1774 werd een nieuw bedijkingswerk voltrokken. In de XVII^{de} eeuw heette dit gedeelte, met zijn « wey-schorren », het Melkschoor. In de volgende eeuw verdwijnt die benaming en spreekt men nog enkel van Wytvlietpolder, het *nec plus ultra* van al de poldergronden.

De grote Antwerpse havenwerken brachten de onteigening mede van heel dit gebied. In 1950 begon men onze polder onder te spuiten met opgebaggerd zand. Het heerlijke Wijtvliet, met zijn hogere, middele ende lagere justitie, en zijn nog veel heerlijker oogsten, is thans herschapen in een woestijnlandschap. Ge snuift er petrool in plaats van zeewier, zoals vroeger.

Het schijnt geen twijfel te lijden : het *Wytsvliet* van 1515 van Jan Wyts is wel het *Wijtvliet* van de familie de Bergeick in de XIX^{de} eeuw. En wat men geschreven heeft over een dorp Wijtvliet, dat verging in 1288, is als legendarisch te beschouwen — ten ware men enige vermelding van vóór het jaar 1515 zou ontdekken...